

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

ESF projekts 'Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības administratīvās kapacitātes stiprināšana'

4.2.aktivitāte 'Normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze'
Eiropas Savienības normatīvo aktu un politikas dokumentu ekspertīze

2015.gada maija ziņojums

Direktīva 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ieteikumi arodbiedrībām tās ieviešanai

Rīga, 2015.gads

Šis ziņojums ir veidots ar Eiropas Savienības Eiropas Sociālā fonda finansiālu atbalstu. Par ziņojuma saturu atbild Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība.

Saturs

1. Ievads.....	3
2. Direktīvas 2014/24/ES tiesiskais regulējums.....	4
3. Ieteikumi Direktīvas 2014/24/ES normu ieviešanai	14
3.1. Publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvēruma tvēruma tvēruma	15
3.2. Līgumu piešķiršanas nosacījumi. Atbilstība sociālajām tiesībām.....	17
3.3. Saimnieciski izdevīgākā cena	19
3.4. Nepamatoti lēts piedāvājums	21
3.5. Izslēgšanas nosacījumi.....	22
3.6. Sociāli atbildīga uzņēmējdarbība apakšuzņēmēju ķēdēs	23

1. Ievads

Publiskajiem iepirkumiem Eiropas Savienības stratēģijā „Eiropa 2020” ir piešķirta liela nozīme. Tas ir viens no tirgus instrumentiem, kas veicina stratēģijas mērķu sasniegšanu, uzlabojot uzņēmējdarbības vidi un inovācijas nosacījumus uzņēmumiem, kā arī mudinot plašāk izmantot videi nekaitīgu publisko iepirkumu. Stratēģijā „Eiropa 2020” arī vienlaikus uzsvērts, ka publiskā iepirkuma politikai ir jānodrošina pēc iespējas efektīvāka publiskā sektora līdzekļu izmantošana.¹

Eiropas Komisija savā 2011.gada paziņojumā „Akts par vienoto tirgu. Divpadsmit mehānismi, kā veicināt izaugsmi un vairost uzticēšanos” starp savām svarīgākajām prioritārajām darbībām ietvēra pārskatītu un modernizētu publiskā iepirkuma tiesisko regulējumu, lai līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanu padarītu elastīgāku un ļautu labāk izmantot publiskus līgumus citu politikas virzienu atbalstam.²

Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība (LBAS) 2014.gada jūlija ziņojumā „Eiropas Savienības darba tiesību aktualitātes”³ informēja par aktualitātēm minētās Eiropas Komisijas prioritātes sasniegšanā, proti, 2014.gada 15.maijā pieņemto Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2014/24/ES par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK (Direktīva 2014/24/ES),⁴ kas paredz noteikumus par līgumslēdzēju iestāžu rīkoto iepirkumu procedūrām attiecībā uz publiskiem līgumiem. Direktīva 2014/24/ES Eiropas Savienības dalībvalstīm, tostarp Latvijai, ir jāievieš līdz 2016.gada 18.aprīlim.⁵

Nemot vērā to, ka drīzumā varētu sākties oficiālais Direktīvas 2014/24/ES normu ieviešanas process Latvijas tiesību aktos, LBAS un tās dalīborganizācijām ir svarīgi

¹ Skat. Eiropa 2020. Pieejams: http://ec.europa.eu/europe2020/index_lv.htm;

Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par publisko iepirkumu (COM/2011/0896), lpp.2.

Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:52011PC0896&from=EN>.

² Komisijas Paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un Sociālo lietu komitejai un Reģionu Komitejai „Akts par vienoto tirgu Divpadsmit mehānismi, kā veicināt izaugsmi un vairost uzticēšanos „Kopīgiem spēkiem uz jaunu izaugsmi.” (COM/2011/0206 galīgā redakcija). 2011.gada 13.aprīlis. Pieejams: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/ALL/?uri=CELEX:52011DC0206>.

³ LBAS 2014.gada jūlija ziņojuma „Eiropas Savienības darba tiesību aktualitātes.” Pieejams:

http://www.lbas.lv/upload/stuff/201408/es.darba.tiesibu.aktualitates_mickevica.31.07.2014_final.pdf

⁴ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/24/ES (2014.gada 26.februāris) par publisko iepirkumu un ar ko atceļ Direktīvu 2004/18/EK.

Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32014L0024&from=LV>.

⁵ Direktīvas 2014/24/ES 90.panta 1.punkts.

būt informētām par Direktīvas 2014/24/ES saturu, kā arī vairākiem jautājumiem, kuriem arodbiedrībām ir jāpievērš uzmanība tās pārņemšanas procesā.

Šajā ziņojumā tiks apskatīti jauninājumi, kurus ievieš Direktīvas 2014/24/ES normas, kā arī būtiskie punkti, kuriem LBAS būtu nepieciešams pievērst uzmanību Direktīvas 2014/24/ES normu ieviešanas procesā.

2. Direktīvas 2014/24/ES tiesiskais regulējums

Lai izstrādātu modernizētu publiskā iepirkuma tiesisko regulējumu, 2011.gadā Eiropas Komisija publicēja *Zaļo grāmatu par ES publiskā iepirkuma politikas modernizāciju „Virzība uz efektīvāku Eiropas iepirkuma tirgu,”*⁶ sākot sabiedrisko apspriešanu par tiesību aktu izmaiņu variantiem. Apspriešanas rezultāti, kā arī ekspertu slēdzieni norādīja uz nepieciešamību vienkāršot procedūras un padarīt tās elastīgākas, veicināt mazo un vidējo uzņēmumu (MVU) piekļuvi publiskiem līgumiem, korupcijas un interešu konfliktu apkarošanu.⁷

Direktīva 2014/24/ES paredz instrumentus minēto jautājumu risināšanai un publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma uzlabošanai. Jaunais tiesiskais regulējums, kā plānots, nodrošinās labāku kvalitāti un lietderīgu finanšu resursu izmantošanu valsts pārvaldes darba, preču un pakalpojumu iegādē un piesaistīšanā. Tas tiks panākts, pateicoties jaunajiem publisko iepirkuma līgumu piešķiršanas kritērijiem, kuri lielāku uzsvāri liek uz kvalitāti, sociālajiem aspektiem, vides aizsardzības apsvērumiem un inovācijām.⁸

Kā norāda Eiropas Arodbiedrību konfederācija (ETUC), Direktīva 2014/24/ES sniedz arodbiedrībām stingrāku platformu panākt lielāku cieņu attiecībā uz koplīgumu

⁶ Komisijas Zaļā grāmata par ES publiskā iepirkuma politikas modernizāciju — Virzība uz efektīvāku Eiropas iepirkuma tirgu (COM(2011) 15). Pieejama:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0015:FIN:LV:PDF>.

⁷ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva par publisko iepirkumu (COM/2011/0896). lpp.4.

⁸ European parliament. New EU-rules on public procurement - ensuring better value for money. 14.01.2014. Pieejams: <http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/content/20140110BKG32432>.

pārrunām un koplīgumu normu ievērošanu, sociālajiem kritērijiem un lielākam caurspīdīgumam publisko iepirkumu procesā.⁹

Kaut arī Direktīva 2014/24/ES nav tiešā veidā saistīta ar nodarbinātības tiesībām (tieši neparedz jaunus darba tiesību nosacījumus), tai ir būtiska ietekme uz darba tiesību praktisku īstenošanu. Līdz ar to saistībā ar Direktīvu 2014/24/ES tiek norādīti tie atsevišķi tiesiskā regulējuma punkti, kuri skar arodbiedrību funkcijas, proti, sociālus un nodarbinātības jautājumus.

(a) Atvieglotais režīms sociālajiem pakalpojumiem

Direktīva 2014/24/ES paredz vieglāku režīmu sociālajiem un citiem īpašiem pakalpojumiem. Atvieglots režīms atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 4., 74.-77.pantam ir noteikts sociālajiem un sabiedriskajiem pakalpojumiem, kuru vērtība ir lielāka nekā EUR 750 000 un kuri ir uzskatīti Direktīvas 2014/24/ES 14.pielikumā. To starpā ir, piemēram, sociālie, izglītības, veselības aprūpes, kultūras, reliģiskie, ar cietumiem saistīti pakalpojumi, sabiedriskās drošības un glābšanas pakalpojumi, kā arī pasta pakalpojumi.

Īpašs režīms ir saistīts ar paziņošanas procedūru, līgumu piešķiršanas nosacījumiem, kā arī publisko līgumu rezervēšanu noteiktajām organizācijām.

Saskaņā ar Direktīvas 2014/24/ES 75.pantu iestādes, kas plāno piešķirt tiesības slēgt publisku līgumu par sociāliem un citiem sabiedriskajiem pakalpojumiem, savu nodomu dara zināmu ar paziņojumu par līgumu vai ar iepriekšēju informatīvo paziņojumu. Iepirkuma procedūras rezultātus dara zināmus, publicējot paziņojumu par līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu. Salīdzinājumam - iepriekšējā publisko iepirkumu direktīva 2004/18/EK *par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas*

⁹ New EU Framework on public procurement. ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. Piejams: http://www.etuc.org/sites/www.etuc.org/files/publication/files/ces-brochure_transpo_edited_03.pdf. (ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU). p.3.

procedūru¹⁰ (Direktīva 2004/18/EK) neparedzēja iepriekšējo paziņošanu publisko līgumu par sociāliem pakalpojumiem slēgšanas gadījumā. Bija pietiekami paziņot par līguma piešķiršanu.¹¹

Tāpat Direktīva 2004/18/EK paredzēja iestāžu pienākumu noteikt attiecīgo preču vai pakalpojumu īpašības tehniskajās specifikācijās,¹² savukārt Direktīvas 2014/24/ES 76.pants neparedz šādu pienākumu, nosakot dalībvalstu pienākumu izstrādāt noteikumus par to, kā piešķiramas tiesības slēgt līgumus par sociālajiem pakalpojumiem, lai nodrošinātu, ka līgumslēdzējas iestādes ievēro tādus principus kā pārredzamība un vienlīdzīga attieksme pret ekonomikas dalībniekiem.

Dalībvalstīm jānodrošina, ka līgumslēdzējas iestādes var ņemt vērā nepieciešamību nodrošināt pakalpojumu kvalitāti, nepārtrauktību, pieejamību (arī cenu ziņā) un vispusību, dažādu kategoriju lietotāju, tostarp nelabvēlīgā situācijā nonākušu un neaizsargātu iedzīvotāju grupu īpašās vajadzības, lietotāju iesaistīšanos un to statusa stiprināšanu, ka arī inovācijas. Dalībvalstis var arī noteikt, ka pakalpojumu sniedzēju izvēlas pēc tā piedāvājuma, kas paredz vislabāko cenas un kvalitātes attiecību, sociālā nodrošinājuma pakalpojumu gadījumā ņemot vērā kvalitātes un ilgtspējas kritērijus.

Papildus Direktīvas 2014/24/ES 77.pants ļauj dalībvalstīm paredzēt tiesības ļaut noteiktajām organizācijām piedalīties publisku līgumu slēgšanas tiesību procedūrās par sociāliem un citiem īpašiem pakalpojumiem (piemēram, veselības, sociālajā un kultūras jomā). Šajā gadījumā līguma darbības laiks nevar būt ilgāks par trim gadiem un organizācijai ir jāatbilst noteiktajiem kritērijiem:

- tās mērķis ir īstenot kādu publiskā pakalpojuma uzdevumu;
- tās peļņa tiek atkal ieguldīta, lai sasniegtu organizācijas mērķi;
- organizācijas vadības vai īpašumtiesību struktūras balstās uz darbinieku īpašumtiesību vai līdzdalības principiem vai prasa darbinieku, lietotāju vai ieinteresēto personu aktīvu līdzdalību;

¹⁰ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2004/18/EK (2004.gada 31.marts) par to, kā koordinēt būvdarbu valsts līgumu, piegādes valsts līgumu un pakalpojumu valsts līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūru. Pieejama: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32004L0018:LV:HTML>.

¹¹ Direktīvas 2004/18/EK 35.pants.

¹² Direktīvas 2004/18/EK 23.pants.

- pēdējo trīs gadu laikā konkrētā līgumslēdzēja iestāde šai organizācijai nav piešķīrusi tiesības slēgt līgumu par konkrētajiem pakalpojumiem saskaņā ar šo pantu.

(b) Publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvērums

Attiecībā uz Direktīvas 2014/24/ES tvērumu, jāpiemin, ka Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 5.punkts paredz, ka ar publisko iepirkumu tiesisko regulējumu nebūtu jāaptver tādu pakalpojumu sniegšana, kuras pamatā ir normatīvie akti vai darba līgumi, piemēram, gadījumi, kad tiek sniegti konkrēti administratīvi un valdības pakalpojumi, tādi kā izpildvaras un likumdošanas pakalpojumi, vai konkrēti pakalpojumi sabiedrībai, tādi kā ārlietu pakalpojumi vai justīcijas pakalpojumi. Tāpat publisko iepirkumu tiesiskajam regulējumam nevajadzētu ietekmēt sociālā nodrošinājuma jomas pakalpojumus vai vispārējās tautsaimnieciskas nozīmes pakalpojumus.

Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 6.punkts precizē, ka ar ekonomiku nesaistītiem vispārējās nozīmes pakalpojumiem nebūtu jāietilpst Direktīvas 2014/24/ES darbības jomā. Savukārt Direktīvas 2014/24/ES 1.pants paredz, ka Direktīvas 2014/24/ES neietekmē to, kā dalībvalstis organizē savas sociālā nodrošinājuma sistēmas.

Attiecīgi atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 10.pantam Direktīvas 2014/24/ES normas nepiemēro publiskajiem pakalpojumu līgumiem par zemes, esošu ēku vai cita nekustamā īpašuma vai ar to saistīto tiesību iegādi vai nomu, raidījumu materiāla iegādi, izstrādi, producēšanu vai līdzproducēšanu, kas paredzēts audiovizuālo mediju pakalpojumiem vai radio mediju pakalpojumiem, šķīrējtiesas un samierināšanas pakalpojumiem; noteiktiem juridiskajiem pakalpojumiem (piemēram, klienta juridiska pārstāvība, ko veic advokāts, juridiskas konsultācijas, dokumentu apliecināšanas un autentificēšanas pakalpojumi, kas jāsniedz notāriem), finanšu pakalpojumiem saistībā ar vērtspapīru vai citu finanšu instrumentu emisiju, pārdošanu, pirkšanu vai nodošanu, aizdevumiem, darba līgumiem, pakalpojumiem civilās aizsardzības, civilās drošības un katastrofu novēršanas jomā, sabiedriskajiem

pakalpojumiem pasažieru dzelzceļa vai metro pārvadājumos, kā arī politisko kampaņu pakalpojumiem.

(c) Līgumu piešķiršanas nosacījumi. Atbilstība sociālajām tiesībām

Direktīva 2014/24/ES piešķir lielu nozīmi valsts pārvaldes pienākumam „tērēt” nodokļu maksātāju naudu atbildīgi. Direktīvas 2014/24/ES 18.pants kā vienu no iepirkuma principiem paredz atbilstību iepirkumu atbilstību sociālajām tiesībām. 18.panta 2.punkts paredz dalībvalstu pienākumu nodrošināt, ka publisku līgumu izpildē ekonomikas dalībnieki¹³ ievēro piemērojamos pienākumus, kas ir noteikti Eiropas Savienības tiesību aktos, valsts tiesību aktos un koplīgumos, kā arī starptautiskajos tiesību aktos vides, sociālo un darba tiesību jomā. Starptautisko tiesību aktu uzskaitījumā ietilpst Starptautiskās Darba organizācijas pamata konvencijas, piemēram, SDO 1948.gada konvencija nr.87 *Par asociāciju brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās*,¹⁴ un 1949.gada Konvencija nr.98 *Par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu*,¹⁵ kas ir galvenie instrumentu arodbiedrību tiesību garantēšanā.

Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 37.punkts uzsver nepieciešamību nodrošināt atbilstību vides, sociālās un darba tiesību jomas pienākumiem, kurus piemēro būvdarbu veikšanas vai pakalpojumu sniegšanas vietā un kuri izriet no valsts un Eiropas Savienības līmeņa normatīviem aktiem, dekrētiem un lēmumiem, kā arī no koplīgumiem, ja šādi noteikumi un to piemērošana ir saskaņā ar Eiropas Savienības tiesību aktiem. Tomēr tam nekādā veidā nevajadzētu būt par šķērslī tādu nodarbinātības noteikumu piemērošanai, kas ir labvēlīgāki darba ņēmējiem.

Direktīvas 2014/24/ES 56.pants paredz, ka līgumslēdzējas iestādes var nolemt līguma slēgšanas tiesības nepiešķirt saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu

¹³ Atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 2.panta 1.pukta 10.apakšpunktam ekonomikas dalībnieks ir jebkura fiziska vai juridiska persona vai publiskā sektora subjekts, vai šādu personu un/vai subjektu grupa, tostarp jebkāda uzņēmumu pagaidu apvienība, kas tirgū piedāvā būvdarbu izpildi un/vai būves realizāciju, produktu piegādi vai pakalpojumu sniegšanu.

¹⁴ 09.07.1948. "1948.gada Konvencija par asociāciju brīvību un tiesību aizsardzību, apvienojoties organizācijās (C87)" ("LV", 27 (3811), 19.02.2008.) [stājas spēkā 27.01.1993.].

¹⁵ 1949.gada Konvencija par tiesībām uz apvienošanās organizācijās un kolektīvo līgumu slēgšanu (C98). ("LV", 27 (3811), 19.02.2008.) [stājas spēkā 27.01.1993.].

iesniegušajam pretendentam, ja tās ir konstatējušas, ka piedāvājums neatbilst piemērojamiem pienākumiem, kas minēti 18.panta 2.punktā. Tāpat arī Direktīvas 2014/24/ES 69.pants paredz, ka līgumslēdzējas iestādes noraida piedāvājumu, ja tās ir konstatējušas, ka piedāvājums ir nepamatoti lēts, jo tas neatbilst piemērojamiem pienākumiem, kas minēti 18. panta 2. punktā.

Direktīvas 2014/24/ES minētais 76.pants paredz pienākumu dalībvalstīm ieviest valsts noteikumus par to, kā piešķiramas tiesības slēgt publisko iepirkumu līgumus sociālajiem un citiem īpašajiem pakalpojumiem, nodrošinot, ka līgumslēdzējas iestādes ievēro tādus principus kā pārredzamība un vienlīdzīga attieksme pret ekonomikas dalībniekiem. Izstrādājot tiesisko regulējumu dalībvalstīm ir jānodrošina, ka līgumslēdzējas iestādes var ņemt vērā nepieciešamību nodrošināt pakalpojumu kvalitāti, nepārtrauktību, pieklūstamību, pieejamību – arī cenu ziņā – un vispusību, dažādu kategoriju lietotāju, tostarp nelabvēlīgā situācijā nonākušu un neaizsargātu iedzīvotāju grupu īpašās vajadzības, lietotāju iesaistīšanos un to statusa stiprināšanu, ka arī inovācijas.

(d) Saimnieciski izdevīgākā cena

Direktīva 2014/24/ES ievieš jauninājumu saistībā ar publisko iepirkumu konkursu uzvarētāju izvēli. Ja vecā Direktīva 2004/18/EK paredzēja zemākās cenas kritēriju kā galveno nosacījumu uzvarētāja noteikšanā,¹⁶ tad Direktīvas 2014/24/ES 67.pants kā galveno nosacījumu izvirza saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu, apvienojot cenas un kvalitātes aspektus.

Kā to paredz Direktīvas 2014/24/ES 67.pants, saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu nosaka pēc cenas vai izmaksām, izmantojot rentabilitātes pieeju, piemēram, aprites cikla izmaksas, un tajā var būt ietverta labākā cenas un kvalitātes attiecība, ko vērtē pēc vairākiem kritērijiem, tostarp pēc kvalitātes, vides un/vai sociālajiem aspektiem, kas saistīti ar attiecīgā publiskā līguma priekšmetu. Šādu kritēriju skaitā var būt, piemēram:

¹⁶ Direktīvas 2004/18/EK 53.pants.

- kvalitāte, ietverot tehniskās priekšrocības, estētiskās un funkcionālās īpašības, pieejamība, projektēšana visu lietotāju ērtībām, sociālie, vides un inovatīvie raksturlielumi, un tirdzniecība un tās nosacījumi;
- organizatoriskā struktūra, kvalifikācija un pieredze, kas raksturo personālu, kuram uzdots attiecīgā līguma izpilde, ja līguma izpildes līmeni var būtiski ietekmēt šā personāla kvalitāte; vai
- pēcpārdošanas pakalpojumi un tehniskā palīdzība, piegādes nosacījumi, kā piegādes datums, piegādes process un piegādes laikposms vai pabeigšanas laikposms.

Izmaksu elements toties var būt arī fiksēta cena vai izmaksas, uz kuru pamata ekonomikas dalībnieki konkurēs tikai ar kvalitātes kritērijiem. Papildus Direktīvas 2014/24/ES 67.pants ļauj dalībvalstīm noteikt, ka līgumslēdzējas iestādes nevar izmantot tikai cenu vai tikai izmaksas kā vienīgo piešķiršanas kritēriju, vai paredzēt, ka tos izmanto tikai noteiktas līgumslēdzēju iestāžu kategorijas vai tikai noteikta tipa līgumos.

(e) Nepamatoti lēts piedāvājums

Savukārt, ja izvērtējot piedāvājumu attiecībā uz būvdarbiem, piegādēm vai pakalpojumiem, līgumslēdzēja iestāde konstatē, ka tas šķiet nepamatoti lēts, tā, kā to nosaka Direktīvas 2014/24/ES 69.pants, prasa, lai ekonomikas dalībnieki paskaidrotu cenu vai izmaksas, kas norādītas piedāvājumā. Tā var pieprasīt paskaidrojumus par:

- ražošanas procesa, sniegto pakalpojumu vai būvniecības metodes saimnieciskajiem aspektiem;
- izraudzītajiem tehniskajiem risinājumiem vai kādiem īpaši izdevīgiem būvdarbu veikšanas vai produktu piegādes, vai pakalpojumu sniegšanas apstākļiem, kas ir pieejami pretendenta;
- pretendenta piedāvāto būvdarbu, piegāžu vai pakalpojumu oriģinalitāti;
- atbilstību pienākumiem vides, sociālo un darba tiesību jomā;
- atbilstību pienākumiem, kas saistībā ar apakšuzņēmēju piesaisti līguma izpildes gaitā;

- iespējamu valsts atbalstu, ko saņem pretendents.

(f) Izslēgšanas nosacījumi

Darbinieku tiesību aizstāvēšanas veicināšanai Direktīva 2014/24/ES paredz iespējas izslēgt no dalības iepirkuma procedūrā pretendētus, kuru darbībā ir konstatētas pretlikumīgas darbības, piemēram, dalībniekus, kuri nepilda nodokļu vai sociālā nodrošinājuma iemaksu samaksas pienākumus, vai atrodas situācijas, kas liecina, ka ekonomikas dalībnieks nespēs pildīt līgumu kvalitatīvi.

Direktīvas 2014/24/ES 57.pants paredz, ka ekonomikas dalībnieku izslēdz no dalības iepirkuma procedūrā, ja ekonomikas dalībnieks ir notiesāts ar galīgu spriedumu kāda turpmāk minēta iemesla dēļ:

- līdzdalība noziedzīgā organizācijā,
- korupcija;
- krāpniecība;
- teroristu nodarījumi vai nodarījumi, kas saistīti ar teroristu darbībām;
- nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizēšana vai teroristu finansēšana;
- bērnu darbs un citi cilvēku tirdzniecības veidi.

Īpašu uzmanību izslēgšanas nosacījumos Direktīva 2014/24/ES velta nodokļu vai sociālā nodrošinājuma iemaksu maksājuma pārkāpumiem. Ekonomikas dalībnieku izslēdz no iepirkumu procedūras, ja līgumslēdzēja iestāde zina, ka tas nav izpildījis pienākumus, kas attiecas uz nodokļu vai sociālā nodrošinājuma iemaksu maksājumiem, un ja tas atzīts ar tiesas vai administratīvu lēmumu, kam ir galīgs un saistošs spēks vai ja līgumslēdzēja iestāde ar jebkādiem atbilstošiem līdzekļiem var pierādīt, ka šis ekonomikas dalībnieks nav izpildījis savus pienākumus, kas attiecas uz nodokļu maksājumiem vai sociālā nodrošinājuma iemaksu maksājumiem.

Visbeidzot Direktīva 2014/24/ES kā izslēgšanas kritērijus min vairākas situācijas, to starpā iepriekš minētā 18.panta 2.punktā pienākumu pārkāpumi. Atbilstoši Direktīva 2014/24/ES 57.panta, līgumslēdzējas iestādes no dalības iepirkuma procedūrā var izslēgt ekonomikas dalībnieku, kas nonācis jebkurā no šādām situācijām:

- ja līgumslēdzēja iestāde ar jebkādiem atbilstošiem līdzekļiem var pierādīt, ka ir pārkāpti 18. panta 2. punktā minētie piemērojamie pienākumi;
- ja ekonomikas dalībnieks ir bankrotējis vai tam tiek piemērota maksātnespējas vai likvidācijas procedūra, ja tā aktīvus pārvalda likvidators vai tiesa, ja tam ir mierizlīgums ar kreditoriem, ja tā saimnieciskā darbība ir pārtraukta vai ja tas ir nonācis citā līdzvērtīgā situācijā, kas izriet no līdzīgas procedūras, kura paredzēta valsts normatīvajos aktos;
- ja līgumslēdzēja iestāde ar atbilstošiem līdzekļiem var pierādīt, ka ekonomikas dalībnieks ir vainīgs kādā ar profesionālo darbību saistītā smagā pārkāpumā, kas liek apšaubīt šā ekonomikas dalībnieka godprātību;
- ja līgumslēdzējas iestādes rīcībā ir pietiekami pārlicinošas norādes, lai secinātu, ka ekonomikas dalībnieks ir ar citiem ekonomikas dalībniekiem noslēdzis tādas vienošanās, kuru mērķis ir izkropļot konkurenci;
- ja ekonomikas dalībnieks ir nonācis interešu konfliktā un to nevar efektīvi izlabot ar citiem mazāk ierobežojošiem pasākumiem;
- ja konkurences izkropļojumus, ko rada ekonomikas dalībnieku iepriekšēja iesaistīšana iepirkuma procedūras sagatavošanā, nevar izlabot ar citiem, mazāk ierobežojošiem pasākumiem;
- ja ekonomikas dalībnieks ir pieļāvis būtiskus vai pastāvīgus trūkumus saistībā ar kādas būtiskas prasības izpildi saskaņā ar iepriekšēju publisku līgumu, iepriekšēju līgumu ar līgumslēdzēju vai iepriekšēju koncesiju līgumu, kas noveda pie šāda iepriekšēja līguma priekšlaicīgas izbeigšanas, zaudējumu atlīdzināšanas vai citām līdzīgām sankcijām;
- ja ekonomikas dalībnieks bijis vainīgs tādas informācijas nopietnā sagrozīšanā, kas jāsniedz, lai pārbaudītu, vai nepastāv izslēgšanas iemesli un ir izpildīti atlases kritēriji, nav atklājis šādu informāciju vai nespēj iesniegt apliecināšus dokumentus,
- ja ekonomikas dalībnieks ir mēģinājis nepamatoti ietekmēt līgumslēdzējas iestādes lēmumu pieņemšanas procesu, iegūt konfidenciālu informāciju, kas tam varētu sniegt nepamatotas priekšrocības iepirkuma procedūrā, vai netīši sniegt maldinošu informāciju, kas varētu būtiski ietekmēt lēmumus par izslēgšanu, atlasī vai līguma slēgšanas tiesību piešķiršanu.

Taču Direktīva 2014/24/ES pieļauj iespēju neizslēgt ekonomikas dalībnieku, kas nonācis kādā no iepriekš minētajām situācijām, ja ir konstatēts, ka šis ekonomikas dalībnieks spēs izpildīt līgumu.

(g) Sociāli atbildīga uzņēmējdarbība apakšuzņēmēju ķēdēs

Papildus darbinieku tiesību aizstāvēšanu veicina prasības caurspīdīguma nodrošināšanai un iespējas noteikt solidāro atbildību apakšuzņēmēju ķēdēs. Caurspīdīguma nodrošināšanai Direktīvas 2014/24/ES 71.pants paredz dalībvalsts iespējas tiesību aktos iekļaut papildu noteikumus attiecībā uz tiešajiem maksājumiem apakšuzņēmējiem, proti, līgumslēdzējas iestādes pienākumu maksājumus, kas veicami par pakalpojumiem, piegādēm vai būvdarbiem, kas sniegti ekonomikas dalībniekam, kuram ir piešķirtas publiska līguma slēgšanas tiesības (galvenais darbuzņēmējs), pārskaitīt tieši apakšuzņēmējam.

Apakšuzņēmēju piesaitē publisko iepirkumu līgumu izpildei īpašs uzsvars ir likts uz pienākumu ievērot Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktā minētās sociālās, nodarbinātības un vides tiesības. Kompetentām valsts iestādēm ar savu rīcību jānodrošina atbilstība 18.panta 2.punkta prasībām.

Instrumenti caurspīdīguma nodrošināšanai atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 71.pantam ietver:

- pretendenta pienākumu savā piedāvājumā norādīt to, par kādu līguma daļu tas ir paredzējis slēgt apakšuzņēmuma līgumus ar trešām personām, un visus ierosinātos apakšuzņēmējus;
- galvenā darbuzņēmēja pienākumu (būvdarbu līgumu gadījumā un attiecībā uz pakalpojumiem, kas tiks sniegti objektā, kas atrodas līgumslēdzējas iestādes tiešā uzraudzībā) paziņot savu šādos būvdarbos vai pakalpojumos iesaistīto apakšuzņēmēju vārdu un uzvārdu vai nosaukumu, kontaktinformāciju un likumīgos pārstāvjus pirms līguma izpildes sākuma, kā arī turpmāk ziņot par jebkādam izmaiņām minētajā informācijā, tostarp par jebkuru jaunu apakšuzņēmēju, kuru tas vēlāk iesaista šādos būvdarbos vai pakalpojumos;

- papildu noteikumus attiecībā uz tiešajiem maksājumiem apakšuzņēmējiem, piemēram, paredzot tiešus maksājumus apakšuzņēmējiem bez nepieciešamības pieprasīt tiešu maksājumu.

Savukārt atbilstības 18.panta 2.punktā paredzētajām prasībām nodrošināšanai Direktīvas 2014/24/ES 71.pants paredz, ka:

- a) ja valsts tiesību aktos jau pastāv apakšuzņēmēju un galvenā darbuzņēmēja kopīgas atbildības mehānisms (solidārā atbildība), dalībvalstīm jānodrošina, ka tas attiecas arī uz 18.panta 2.punktā izklāstītajiem nosacījumiem – sociālajām tiesībām;
- b) tiesību aktos ir noteikts pienākums pārbaudīt, vai pastāv iemesli izslēgt apakšuzņēmējus. Šādos gadījumos līgumslēdzēja iestāde prasa, lai ekonomikas dalībnieks aizstātu apakšuzņēmēju, ja pārbaude ir apliecinājusi, ka pastāv obligāts iemesls tā izslēgšanai.

3. Ieteikumi Direktīvas 2014/24/ES normu ieviešanai

ETUC pievērš arodbiedrību uzmanību sešu Direktīvas 2014/24/ES regulējuma jautājumu ieviešanai:

- publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvērumam;
- līgumu piešķiršanas nosacījumiem, uzsverot atbilstību sociālajām tiesībām;
- saimnieciski izdevīgākai cena
- nepamatoti lētam piedāvājumam;
- izslēgšanas nosacījumiem;
- caurspīdīgumam un sociāli atbildīgai uzņēmējdarbībai apakšuzņēmēju ķēdēs.

- **Publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvērums**
- **Līgumu piešķiršanas nosacījumi. Atbilstība sociālajām tiesībām**
- **Saimnieciski izdevīgākā cena**
- **Nepamatoti lēts piedāvājums**
- **Izslēgšanas nosacījumi**
- **Caurspīdīgums un sociāli atbildīga uzņēmējdarbība apakšuzņēmēju ķēdēs**

Šo jautājumu pārņemšanā ir ieteicams ņemt vērā Direktīvas 2014/24/ES Preambulas punktus. Neskatoties uz to, ka tie nav juridiski saistoši dalībvalstīm, tie ir lielisks interpretācijas avots, kas palīdz labāk izprast Direktīvas 2014/24/ES normu būtību, kā arī Eiropas Savienības likumdevēja nodomu.

Tāpat arodbiedrībām ir būtiski censties novērst Direktīvas 2014/24/ES normu pārņemšanu, vienkārši pārrakstot tās tekstu un nepiepildot nacionālās tiesību normas ar valsts praksei un tiesību sistēmai atbilstošu saturu un detalizētākiem pušu pienākumiem.¹⁷

3.1. Publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvērums

Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 6.punkts precizē, ka ar ekonomiku nesaistītiem vispārējas nozīmes pakalpojumiem nebūtu jāietilpst Direktīvas 2014/24/ES darbības jomā. Vienlaikus ar ekonomiku nesaistītu vispārējas nozīmes pakalpojumu definēšana ir atstāta dalībvalstu ziņā.

¹⁷ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.5.

Direktīvas 2014/24/ES 1.panta 5.punkts nosaka, ka Direktīvas 2014/24/ES normas neietekmē to, kā dalībvalstis organizē savas sociālā nodrošinājuma sistēmas. Tānī pašā laikā Direktīvas 2014/24/ES 14.pielikumā ir ietverti sociālā nodrošinājuma pakalpojumi, kā pakalpojumi, kuriem piemēro Direktīvas 2014/24/ES 74.-76.pantā paredzēto atviegloto tiesisko režīmu. Direktīvas 2014/24/ES 14.pielikums uzsver, ka dalībvalstīm ir brīva izvēle obligāto sociālo pakalpojumu vai citu pakalpojumu sniegšanu organizēt vai nu kā vispārējas tautsaimniecības nozīmes pakalpojumus, vai kā ar ekonomiku nesaistītus vispārējas nozīmes pakalpojumus. ETUC iesaka arodbiedrībām novērst šo potenciālo pretrunu, paredzot skaidru noteikumu, ka sociālā aizsardzība nav ekonomiska rakstura pakalpojums. Attiecīgi kā ar ekonomiku nesaistītiem vispārējas nozīmes pakalpojumiem sociālās aizsardzības pakalpojumiem ir jābūt izslēgtiem no publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvēruma.

Papildus ETUC pievērš uzmanību tam, ka arodbiedrību pakalpojumi arī ir ietverti Direktīvas 2014/24/ES 14.pielikumā. Līdz ar to tiesību aktos ir nepieciešams skaidrot, ka arodbiedrību pakalpojumi ir ekonomiku nesaistīti vispārējas nozīmes pakalpojumi, kuriem arī ir jābūt izslēgtiem no publisko iepirkumu tiesiskā regulējuma tvēruma.

Visbeidzot ir jāņem vērā, ka Direktīvas 2014/24/ES normas neskaidro, kāds tiesiskais regulējums attiecas uz pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, kuri nav uzskatīti Direktīvas 2014/24/ES 14.pielikumā. Tiesiskajai noteiktībai ir vēlams, tiesību aktos skaidri atrunāt, ka tiesiskā regulējuma trūkuma gadījumā uz pakalpojumiem ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, kuri nav ietverti 14.pielikumā, neattiecas publisko iepirkumu tiesiskais regulējums.

Definējot pakalpojumus ar vispārēju tautsaimniecisku nozīmi, var ņemt vērā *Līguma par Eiropas Savienības darbību* (LESD)¹⁸ 14.pantu un tā 26.protokolu *Par sabiedriskiem pakalpojumiem*.¹⁹ LESD 26.protokola 1.pants skaidro, ka kopīgās vērtības attiecībā uz sabiedriskiem pakalpojumiem ir:

¹⁸ Līguma par Eiropas Savienību un Līguma par Eiropas Savienības darbību konsolidētās versijas. Pieejams: https://www.ecb.europa.eu/ecb/legal/pdf/c_32620121026lv.pdf.

¹⁹ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.8.

- valsts, reģionālo un vietējo iestāžu būtiskā nozīme un lielā rīcības brīvība, nodrošinot, pasūtot un organizējot sabiedriskus pakalpojumus, lai, cik vien iespējams, ievērotu patērētāju vajadzības;
- daudzo sabiedrisko pakalpojumu dažādība un atšķirīgās patērētāju vajadzības un izvēles, ko var radīt atšķirīgs ģeogrāfiskais stāvoklis un sociālie un kultūras apstākļi;
- augsts kvalitātes, drošības un pieejamības līmenis, vienlīdzīga attieksme un vispārējas piekļuves un patērētāju tiesību veicināšana.

3.2. Līgumu piešķiršanas nosacījumi. Atbilstība sociālajām tiesībām

(a) Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punkts

ETUC pievērš īpašu uzmanību Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punkta, kas paredz dalībvalstu pienākumu nodrošināt, ka publisku līgumu izpildē ekonomikas dalībnieki ievēro piemērojamos pienākumus, kas ir noteikti Eiropas Savienības tiesību aktos, valsts tiesību aktos un koplīgumos, kā arī starptautiskajos tiesību aktos vides, sociālo un darba tiesību jomā, ieviešanai. Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punkta nav vispārīgs princips, bet ir konkrēts dalībvalstu pienākums. Attiecīgi šis pants ir jāiestrādā tiesību aktos, paredzot piemērošanas nosacījumus, proti, pienākumu nodrošināt, ka uzņēmumi savā darbībā ievēro darba tiesību nosacījumus.

Ieviešot Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktu var ņemt vērā Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 39.punktu, kas paredz, ka publiskos līgumos vajadzētu būt iespējai iekļaut arī noteikumus, kas nodrošina atbilstību koplīgumu normām. Šo attiecīgo pienākumu nepildīšanu varētu uzskatīt par smagu ekonomikas dalībnieka pārkāpumu, kas var novest pie tā izslēgšanas no dalības publiska līguma slēgšanas tiesību piešķiršanas procedūrā.²⁰

Pienākumu nodrošināt atbilstību Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktam var paredzēt jau tehnisko specifikāciju, kuras izstrādā publisko iepirkumu rīkotāji,

²⁰ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.9.

sagatavošanas stadijā.²¹ Attiecīgi atbilstība Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktam, proti, atbilstība Latvijas darba tiesību normām, ir jāņem vērā, ieviešot Direktīvas 2014/24/ES 42.pantu.

Visbeidzot atbilstība Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktam ir jāatspoguļo arī, izstrādājot regulējumu attiecībā uz apakšuzņēmēju piesaisti publisko iepirkumu līgumu izpildei.²²

(b) Sociālo un citu īpašo pakalpojumu līgumu piešķiršanas nosacījumi

Direktīvas 2014/24/ES ieviešanas procesā, arodbiedrībām ir būtiski pievērst uzmanību tam, lai Direktīvas 2014/24/ES 76.pants, kas paredz līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas principus un dalībvalstu pienākumu izstrādāt šiem principiem atbilstošu tiesisko regulējumu, netiek pārņemts tikai „tehniski,” pārrakstot Direktīvas 2014/24/ES normas. Ir būtiski, lai līgumu piešķiršanas nosacījumos būtu atspoguļoti visi Direktīvas 2014/24/ES 76.pantā minētie principi: pakalpojumu kvalitāte, nepārtrauktība, piekļūstamība, pieejamība – arī cenu ziņā – un vispusība, dažādu kategoriju lietotāju, tostarp nelabvēlīgā situācijā nonākušu un neaizsargātu iedzīvotāju grupu īpašo vajadzību vērā ņemšana, lietotāju iesaistīšanās un to statusa stiprināšana, inovācijas, vislabākā cenas un kvalitātes attiecība, kā arī ilgtspēja.

Citu starpā ir būtiski, lai darba tiesību, kas ir noteikti tiesību aktos vai koplīgumos, ievērošana būtu noteikta kā viens no līgumu piešķiršanas nosacījumiem.

Papildus īpaša uzmanību ir jāpievērš Direktīvas 2014/24/ES 77.pantam, kas nosaka privileģēto tiesību līgumus konkrētu sociālo pakalpojumu jomās un paredz dalībvalstīm iespēju ļaut noteiktajām organizācijām piedalīties publisku līgumu slēgšanas tiesību procedūrās par sociāliem un citiem īpašiem pakalpojumiem. Ir svarīgi sekot tam, lai komerciāla rakstura pakalpojumi neiekļūst privileģēto tiesību līgumu tvērumā. Nacionālos tiesību aktus šajā aspektā var padarīt „stingrākus,” paredzot noteikumu, ka lielākai organizācijas ienākumu daļai ir jābūt izmantotai atbilstoši organizācijas mērķiem.

²¹ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.10.

²² ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.10.

Papildus ir jāņem vērā, ka arī privileģēto tiesību līgumu gadījumā ir jāņem Direktīvas 2014/24/ES 76.pantā paredzētie principi, piemēram, kvalitāte, pieejamība, ilgtspēja. Tāpat privileģēto tiesību līgumu piešķiršanā ir jābūt nodrošinātai publicitātei, proti, vismaz ar iepriekšēju informatīvo paziņojumu.²³

3.3. Saimnieciski izdevīgākā cena

Atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 67.pantam līgumslēdzēju iestādēm ir iespējas piešķirt līgumu, pamatojoties uz:

- izmaksām;
- izmaksām, izmantojot rentabilitātes pieeju, piemēram, aprites cikla izmaksas (tās var ietvert izmaksas, kas saistītas ar iegādi, lietošanas izmaksas (elektroenerģijas un citu resursu patēriņš, apkopes izmaksas), savākšanas un otrreizējas pārstrādes izmaksas, izmaksas, kas saistāmas ar ārēju ietekmi uz vidi un kam ir saikne ar produktu);
- izmaksām, vienlaikus ņemot vērā kvalitātes kritērijus, tostarp, sociālos kritērijus.

Šis noteikums ir izvirzīts izvēles formā, līdz ar to arodbiedrībām ir būtiski sekot līdzi, lai pakalpojumu sniedzēju izvēle tikai, pamatojoties uz viszemāko piedāvāto cenu, tiek izslēgta no tiesību aktiem. Direktīvas 2014/24/ES normu ieviešanas procesā ir jāuzsver, ka pakalpojumu sniedzēju izvēle, tikai pamatojoties uz cenas apsvērumiem, veicina pasliktinošu ietekmi uz nodarbinātības noteikumiem un rezultātā uz pakalpojumu kvalitāti.

ETUC uzsver, ka, palaižot garām iespēju noteikt līgumu piešķiršanu, liekot lielāku uzsvāru uz kvalitātes, nevis cenas aspektiem, var turpināties situācija, ka publiskie iepirkumu līgumi tiek piešķirti, pamatojoties tikai uz zemākās cenas kritērija. Tas savukārt turpinās līdzšinējo degradējošo sociālā dempinga praksi.

²³ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.7.

Lai panāktu lielāku uzsvāru uz kvalitātes aspektiem, kā argumentāciju var izmantot Direktīvas 2014/24/ES Preambulas punktus. Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 89. un 90.punkts paredz, ka līgumu slēgšanas tiesību piešķiršanas kritēriji ir ļoti nozīmīgs šīs direktīvas jēdziens. Tāpēc ir svarīgi, lai attiecīgie noteikumi būtu izklāstīti pēc iespējas vienkārši un racionalizēti. To var panākt, terminu "saimnieciski visizdevīgākais piedāvājums" izmantojot kā visaptverošu jēdzienu, jo visiem uzvarējušajiem piedāvājumiem vajadzētu būt izvēlētiem saskaņā ar apsvērumiem par to, kuru no piedāvātajiem risinājumiem individuālā līgumslēdzēja iestāde uzskata par saimnieciski labāko. Būtu skaidri jāizklāsta, ka saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu vajadzētu vērtēt, pamatojoties uz labāko cenas un kvalitātes attiecību. Lai sekmētu orientēšanos uz augstāku kvalitāti publiskajā iepirkumā, dalībvalstīm vajadzētu atļaut aizliegt vai ierobežot tikai cenas vai tikai izmaksu kritērija izmantošanu, lai izvērtētu saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu, ja tās uzskata, ka tas ir vietā.

Lai mazinātu tikai cenas apsvērumus pakalpojumu sniedzēju izvēlē, lielāks uzsvārs ir jāliek uz papildus kvalitatīvajiem kritērijiem, kuri ir minēti Direktīvas 2014/24/ES 67.panta 2.punktā, proti:

- kvalitāte, ietverot tehniskās priekšrocības, estētiskās un funkcionālās īpašības, pieejamība, projektēšana visu lietotāju ērtībām, sociālie, vides un inovatīvie raksturlielumi, un tirdzniecība un tās nosacījumi;
- organizatoriskā struktūra, kvalifikācija un pieredze, kas raksturo personālu, kuram uzdots attiecīgā līguma izpilde, ja līguma izpildes līmeni var būtiski ietekmēt šā personāla kvalitāte; vai
- pēcpārdošanas pakalpojumi un tehniskā palīdzība, piegādes nosacījumi, kā piegādes datums, piegādes process un piegādes laikposms vai pabeigšanas laikposms.

Saistībā ar papildus kvalitatīvajiem kritērijiem būtu jāņem vērā Direktīvas 2014/24/ES Preambulas 97.punkts. Tas īpaši uzsver, ka, lai iepirkuma procedūrās labāk iekļautu sociālos un vides apsvērumus, līgumslēdzējām iestādēm būtu jāatļauj izmantot piešķiršanas kritērijus vai līgumu izpildes nosacījumus, kas uz būvdarbiem, piegādēm vai pakalpojumiem, kuri jāsniedz saskaņā ar publisku līgumu, attiecas jebkurā to aprites cikla aspektā un jebkurā tā posmā - no produkta izejvielu ieguves

līdz produkta aizvākšanas posmam - ieskaitot faktorus, kas saistīti ar šo būvdarbu, piegāžu vai pakalpojumu konkrēto ražošanas, sniegšanas vai tirdzniecības un tās nosacījumu procesu vai ar kādu konkrētu procesu to aprites cikla vēlākā posmā, pat ja šādi faktori nepieder to materiālajai būtībai.

Savukārt Preambulas 99.punkts paredz, ka piešķiršanas kritēriji vai līguma izpildes nosacījumi var attiekties arī uz pasākumiem, kas vērsti uz ražošanas procesā iesaistītā personāla veselības aizsardzību, uz sociālās integrācijas veicināšanu mazaizsargātām personām vai neaizsargātu grupu locekļiem to personu skaitā, kam uzdota līguma izpilde, vai uz apmācību prasmēm, kas vajadzīgas attiecīgajam līgumam, ar noteikumu, ka šādi kritēriji vai nosacījumi attiecas uz būvdarbiem, piegādēm vai pakalpojumiem, kas jāsniedz saskaņā ar līgumu.

Piemēram, šādi kritēriji vai nosacījumi varētu cita starpā attiekties uz ilgstošu darba meklētāju nodarbinātību, apmācības pasākumu īstenošanu bezdarbniekiem vai jauniešiem piešķiramā līguma izpildes laikā. Tehniskajās specifikācijās līgumslēdzējas iestādes var paredzēt tādas sociālās prasības, kas tiešā veidā raksturo attiecīgo produktu vai pakalpojumu, piemēram, pieejamība personām ar invaliditāti vai projektēšana visu lietotāju ērtībām.

ETUC uzsver, ka darba tiesību un koplīgumu normu ievērošana darbavietā nevar būt kritērijs, vērtējot vislabāko cenas un kvalitātes attiecību. Tas ir atsevišķs pienākums.²⁴

3.4. Nepamatoti lēts piedāvājums

Direktīvas 2014/24/ES 69.pants, kas nosaka līgumslēdzēju iestāžu rīcību nepamatoti lētu piedāvājumu gadījumā, paredz līgumslēdzējas iestādes pienākumu pieprasīt, lai ekonomikas dalībnieki paskaidrotu cenu vai izmaksas, kas norādītas piedāvājumā. Šie paskaidrojumi var attiekties uz atbilstību pienākumiem, kas minēti Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktā.

²⁴ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.15.

ETUC pievērš uzmanību tam, ka šis nosacījums ir izteikts iespējas, nevis pienākuma formā. Līdz ar to ieviešanas tiesību aktos ir nepieciešams paredzēt līgumslēdzējas iestādes nepārprotamu pienākumu nepamatoti lētu piedāvājumu gadījumā pieprasīt paskaidrojumus attiecībā uz darba tiesību normu pienākumu izpildi. Attiecīgi, ja pēc paskaidrojumiem ir skaidrs, ka piedāvājums ir nepamatoti lēts darba tiesību normu pārkāpumu dēļ, ir jāparedz pienākums iestādei izslēgt pretendentu no dalības konkursā.

Kā norāda Eiropas būvniecības nozares sociālie partneri, nepamatoti lēti piedāvājumi ir sociālās krāpšanas avots. Tie veicina negodīgu konkurenci starp tiem, kuri ievēro darba un vides tiesības un piedāvā labāko kvalitāti par samaksāto naudu, un tiem, kuri neievēro sociālās tiesības un vienkārši sniedz „lētu pakalpojumu” sliktos nodarbinātības apstākļos.

Nepamatoti lēti piedāvājumi bieži vien rezultātā nozīmē lielākas izmaksas pasūtītājam un būtiski ietekmē pakalpojuma kvalitāti. Līdz ar to ir būtiski stiprināt līgumslēdzēju iestāžu pienākumu, nepamatoti lētu piedāvājumu gadījumā, pieprasīt izmaksu skaidrojumu, jo īpaši attiecībā uz darba izmaksām.²⁵

3.5. Izslēgšanas nosacījumi

Direktīvas 2014/24/ES 56.pants paredz, ka līgumslēdzējas iestādes var nolemt līguma slēgšanas tiesības nepiešķirt saimnieciski visizdevīgāko piedāvājumu iesniegušajam pretendentam, ja tās ir konstatējušas, ka piedāvājums neatbilst piemērojamiem pienākumiem, kas minēti Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktā. Ņemot vērā, ka Direktīvas 2014/24/ES 56.pantā ir izmantots vārds „var,” kas norāda uz panta neobligāto raksturu, būtu nepieciešams tiesību aktos paredzēt līgumslēdzēju iestāžu nepārprotamu pienākumu atteikt līguma tiesību piešķiršanu ekonomikas dalībniekam, kurš neievēro darba tiesību vai koplīgumu normas.

²⁵ Joint position of FIEC and EFBWW on Fighting against Abnormally Low Tenders (ALTs) in public procurement. 21.02.2013. Pieejams: <http://www.fiec.eu/en/themes-72/public-procurement.aspx>.

Tāpat Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punkts būtu jāņem vērā, ieviešot Direktīvas 2014/24/ES 57.pantu, kas paredz izslēgšanas iemeslus. Direktīvas 2014/24/ES 57.panta 4.punkts paredz, ka līgumslēdzējas iestādes no dalības iepirkuma procedūrā var izslēgt vai dalībvalstis var tām prasīt izslēgt ikvienu ekonomikas dalībnieku, ar jebkādiem atbilstošiem līdzekļiem var pierādīt, ka ir pārkāpti 18.panta 2.punktā minētie pienākumi. Šis noteikums ir paredzēts izvēles formā, taču dalībvalstis ieviešanas tiesību aktos var paredzēt līgumslēdzēju iestāžu pienākumu izslēgt ekonomikas dalībnieku, ja jebkurā publisko iepirkumu procesa stadijā tiek konstatēti darba tiesību pārkāpumi.²⁶

3.6. Sociāli atbildīga uzņēmējdarbība apakšuzņēmēju ķēdēs

Direktīvas 2014/24/ES 71.panta 1.punkts norāda, ka Direktīvas 2014/24/ES 18.panta 2.punktā minētie pienākumi attiecas arī uz apakšuzņēmējiem, kuri tiek piesaistīti publisko iepirkumu līgumu izpildei. Vienlaikus Direktīva 2014/24/ES ir samērā neskaidra attiecībā uz to, kādas darbības ir jāveic līgumslēdzēju iestādēm, lai nodrošinātu to, ka apakšuzņēmēji ievēro darba tiesību un koplīgumu normas. Atbilstoši Direktīvas 2014/24/ES 71.panta 1.punktam to, ka apakšuzņēmēji ievēro pienākumus, kas noteikti tās 18.panta 2.punktā, nodrošina ar atbilstošu kompetentās valsts iestādes rīcību.

Direktīvas 2014/24/ES 71.panta 6.punkts nosaka divas vadlīnijas iespējamām pasākumiem. Tie ir apakšuzņēmēju un galvenā darbuzņēmēja solidārās atbildības ieviešana²⁷ un izslēgšanas nosacījumu piemērošana.

Direktīva 2014/24/ES neparedz pienākumu noteikt solidāro atbildību apakšuzņēmēju ķēdē. Taču dalībvalstīm pastāv iespēja ieviest solidāro atbildību apakšuzņēmēju ķēdē publisko iepirkumu izpildē. Kā norāda ETUC, solidārā atbildība apakšuzņēmēju ķēdē ir visefektīvākais veids, kā nodrošināt darba tiesību izpildi realitātē.

²⁶ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.10.

²⁷ Par solidāro atbildību apakšuzņēmēju ķēdē skat. LBAS 2015.gada aprīļa ziņojumu „Solidārā atbildība apakšuzņēmēju ķēdēs. Eiropas Savienības dalībvalstu prakse.”

Pieejams: http://www.lbas.lv/upload/stuff/201505/solidar.liability_mickevica.30.04.2015_final.pdf

Direktīvas 2014/24/ES 71.panta 6.punkts skaidro, ka Direktīvas 2014/24/ES 57.pantā paredzētie izslēgšanas nosacījumi attiecas arī uz apakšuzņēmējiem. Tas paredz, ka līgumslēdzējas iestādes saskaņā ar Direktīvas 2014/24/ES 59., 60. un 61.pantu var pārbaudīt vai dalībvalstis var prasīt, lai tās pārbaudītu, vai pastāv iemesli apakšuzņēmējus izslēgt saskaņā ar Direktīvas 2014/24/ES 57.pantu. Attiecīgi ieviešanas tiesību aktos ir nepieciešams nepārprotami paredzēt līgumslēdzēju iestāžu pienākumu pieprasīt izslēgt apakšuzņēmēju, ja ir konstatēts, ka tas pārkāpj darba tiesību normas.²⁸

N.Mickeviča
29.05.2015.

²⁸ ETUC key points for the transposition of Directive 2014/24/EU. p.16.